

Enkele floristische waarnemingen in Midden-Nederland

door

FLORISTENCLUB GELDERSE VALLEI

Door leden van de Floristenclub Gelderse Vallei werden in de afgelopen jaren, individueel of gezamenlijk, verscheidene plantevondsten gedaan, die opmerkelijk genoeg lijken om er een artikeltje in *Gorteria* aan te wijden. Het betreft enkele soorten, die, als adventief begonnen, min of meer kans hebben om de status van neofiet te bereiken of die al bereikt hebben. Het optreden van een aantal soorten is mogelijk te danken aan de atlantische winters en continentale zomers van de laatste jaren. De tijd moet leren of deze soorten zich kunnen handhaven zodra de weersgesteldheid over het gehele jaar weer „Nederlands” wordt.

Gegevens voor dit artikel zijn bijeengebracht door: R. J. Bijlsma (Wageningen), M. T. Jansen (Veenendaal) en J. R. Marquart (Doorn).

1. *Amsinckia menziesii* (Lehm.) Nels. & Macbr.

Het gedrag van deze *Amsinckia* in Midden-Nederland vertoont veel overeenkomst met het optreden van deze soort in een graanveld bij Venray (LEYS & BANNINK, 1965). Wij troffen de soort aan in 12 kilometerhokken, verdeeld over 7 uurhokken, die een aaneensluitend verspreidingspatroon vormen (*fig. 1*):

a. 32.58. (43, 44, 53, 54): tenminste van 1972 af talrijk langs akkers ten NO. van Ede bij het Kreelse Zand. Langs roggeakkers samen met *Crepis tectorum* en *Arnoseria*

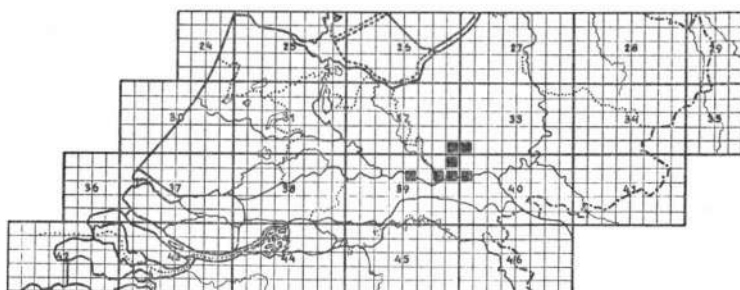

Fig. 1. De verspreiding van *Amsinckia menziesii* (Lehm.) Nels. & Macbr. in Midden-Nederland.

minima; als aardappelbegeleider met *Stachys arvensis*. In kilometerhok 44 werd *Amsinckia* al tijdens de oorlogsjaren gesignaleerd;

- b. 33.51.31: langs aardappelveld bij Mossel ten NO. van Ede, aansluitend bij het verspreidingsgebied Kreelse Zand;
- c. 39.18.15: akkerranden ten N. van de rijksweg Ede-Arnhem ten O. van Zuid Ginkel (O. van Ede), aansluitend bij het verspreidingsgebied Kreelse Zand;
- d. 39.18.52: langs roggeakkertje in het Bennekomse Bos, samen met (ingezaaide?) *Arnosseris minima* en *Hypochaeris glabra* in 1974;
- e. 39.25.24; in 1972 talrijk op een boerenerf aan de straatweg Rhenen-Elst, in 1976 verdwenen;
- f. 39.27.44: in 1963 adventief op het terrein van een overslagbedrijf aan de Wageningse haven;
- g. 39.28.14: in 1974 op ruderaal terreintje bij De Keyenberg ten N. van Renkum, nadien niet meer gesignaleerd.
- h. 40.21.(21, 31): van 1974 af massaal langs de nieuwe snelweg bij Heelsum; hier door ingezaaid gras verdrongen, maar zich tussen *Anthoxanthum aristatum* handhavend in de omringende akkers (R. J. B. & M. T. J.).

2. *Egeria densa* Planch.

In de zomer van 1976 ontdekten wij bij toeval in een singel in de gemeente Doorn een vegetatie van *Egeria densa* Planch. [*Elodea densa* (Planch.) Caspary], een Zuid-amerikaanse waterpest, die bij ons veel wordt verkocht als aquariumplant. De plant viel op door de bloei, die op een afstand het meest lijkt op die van een waterranonkel. Bij nader toezien bleek echter direct, dat het een waterpestsoort moest zijn.

De plant heeft meestal viertallige bladkransen; kransen van zeven komen ook voor. De bladen zijn ongeveer 2 cm lang en tot 5 mm breed. Er zijn alleen mannelijke bloemen gevonden. Deze steken boven het water uit, zijn ongeveer 1½ cm in doorsnee en hebben oranje-gele meeldraden. Slechts op één plaats, in een bocht van de singel tussen hoge, met struiken begroeide kanten, trad bloei op.

De singel is in 1972 gegraven. Gezien de aaneengesloten *Egeria*-vegetatie van enige honderden meters lengte, moet de plant al vrij kort na het graven van de singel zijn uitgezet. In 1977 bloeide *Egeria* volop, terwijl deze waterpest ook gevonden werd in de nabijgelegen Gooyerwetering (J. R. M.).

3. *Eragrostis capillaris* (L.) Nees

Van het soortenrijke geslacht *Eragrostis* hebben *E. multicaulis* en *E. poaeoides* als neofieten al een plaatsje gekregen in de Standaardlijst van de Nederlandse Flora 1975 (ARNOLDS & VAN DER MEIJDEN, 1976).

In augustus 1976 vond de heer M. T. van de Bout (Rhenen) in en om een boomkwekerijperceel aan de Stokweg te Rhenen (km-hok: 39.26.42) een *Eragrostis*-soort, die daar massaal groeide. Op de betreden plaatsen rondom het perceel bleven de planten laag, op de los gewerkte grond in de kwekerij groeiden exemplaren van wel 80 cm hoog. Gezien het talrijke voorkomen moet de soort wel al enige jaren ter plaatse aanwezig zijn geweest. *E. capillaris* heeft zich ook in 1977 gehandhaafd. De determinatie werd verricht door Drs. F. Adema (Rijksherbarium, Leiden).

De ranke plant met draaddunne pluimtakken en kleine, loodgrijze aartjes in grote pluimen is uitermate sierlijk. Mocht een Nederlandse naam nodig zijn, dan is de letterlijke vertaling van de Latijnse heel geschikt: Haarfijn liefdegras.

Voor deze van oorsprong Amerikaanse soort vinden we in GRAY's Manual of Botany (FERNALD, 1950) als standplaatsindicatie: „dry sandy or rocky soil”. Het terrein aan de Stokweg, gelegen aan de Z.-rand van de Utrechtse heuvelrug, is inderdaad „dry and sandy” (M. T. J.).

4. *Polygonum cilinode* Michx.

In 1966 werd deze adventief voor het eerst in ons land aangetroffen op De Dorschkamp te Wageningen (DE KAM, 1967; VAN OOSTSTROOM, 1970). In 1975 vonden wij alhier de soort op drie plaatsen terug, op één plaats zelfs rijkelijk fructificerend. De bloeiwijze is opvallend: als die van *P. aubertii*, maar duidelijk lossere. *P. cilinode*, die zich in tien jaar tijd blijkbaar slechts weinig heeft uitgebreid, groeit bij De Dorschkamp op duidelijk ruderaal, voedselrijke plaatsen met veel brandnetels, of daar waar tuinafval wordt gedeponereerd. In 1977 waren de planten maar armetierig ontwikkeld. (R. J. B.).

5. *Solanum nitidibaccatum* Bitter

Deze nachtschade heeft al een plaatsje gevonden in de Standaardlijst van de Nederlandse Flora 1975 (ARNOLDS & VAN DER MEIJDEN, 1976) en ervaringen in onze omgeving onderstrepen de juistheid hiervan. De soort is de laatste jaren waargenomen in 11 (fig. 2) van de 73 uurhokken, die door de Floristenclub Gelderse Vallei worden bestudeerd:

- a. 32.53: Maarn, wegrand bij zandafgraving, 1976;
- b. 32.58: Ede, Ginkelse Heide, puinstort, 1970;
- c. 33.21: Kootwijk, lupinenveld, 1970;
- d. 39.25: Elst, uiterwaard bij steenfabriek Overbetuwe, kleidepot, zich minstens gedurende tien jaar handhavend;
- e. 39.26: Rhenen, afgraving op de Grebbeberg, 1967;
- f. 39.27: Wageningen, graanoverslagbedrijf bij de haven, 1963;
- g. 39.36: Vergraven terrein in Gouverneurse Polder langs Waal ten O. van Ochten, 1969;
- h. 39.37: Gouverneurse Polder, Waal uiterwaard ten W. van Dodewaard, 1971;
- i. 39.46: Ochten, Waal uiterwaard, 1969; Boven-Leeuwen, Waal uiterwaard, 1969;

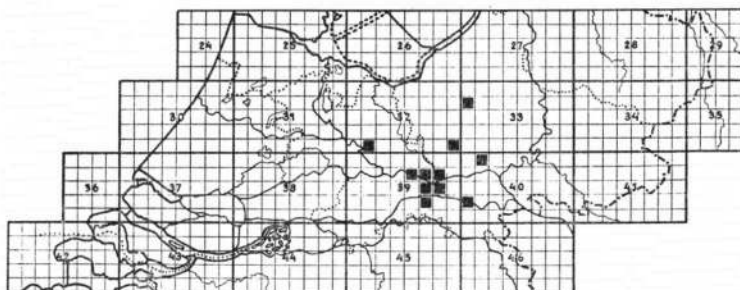

Fig. 2. De verspreiding van *Solanum nitidibaccatum* Bitter in Midden-Nederland.

j. 40.12: Langs pad bij Zijpendaal bij Arnhem, 1976;

k. 40.41: Ewijkse en Winsense waarden, Waaloever, omstreeks 1965.

VAN OOSTSTROOM & REICHGELT (1966) noemen als standplaats vooral zandige rivieroeveren en dat strookt met onze waarnemingen. Het optreden van de soort is hier erg verspreid: hier en daar vindt men een enkele plant, vaak in gezelschap van *Solanum nigrum* subsp. *nigrum* en subsp. *schultesii*, die in veel groter aantal voorkomen. Verder is *S. nitidibaccatum* een plant van akkers en akkerranden, waar men vaak meer planten bijeen vindt.

In 39.25 groeit de plant al vele jaren op een terrein van de steenfabriek Overbetuwe in de f. *integrifolium* Blom. Elders troffen we altijd de normale vorm aan met stompegetande bladeren, die in 1976 ook in 39.25 werd gevonden, in en langs een akker.

De laatbloeiende plant is vegetatief reeds van *S. nigrum* te onderscheiden door de lichtgroene bladkleur, de meer liggende habitus en de bladvorm met stompe tanden, een vorm, die wat aan eikeblad doet denken (R. J. B. & M. T. J.).

6. *Sorghum halepense* (L.) Pers.

Op het terrein van het overslagbedrijf aan de Wageningse haven vindt men als adventieven geregeld *Sorghum halepense* en *S. vulgare* en dit zal waar elders graan verladen wordt, ook wel het geval zijn. *S. vulgare* is een eenjarige soort, *S. halepense* is overblijvend en interessant is, dat hij dit ook ten onzent kan doen blijken.

In Veenendaal (39.16) werd de soort in 1975 gesignaleerd op twee plekken in een strook tussen fietspad en rijweg, samen met diverse andere *Gramineae* als *Digitaria ischaemum*, *Echinochloa crus-galli*, *Bromus inermis*, *Setaria glauca* en *S. viridis*. De winter 1975/76 werd doorstaan; in 1976 breidden de groeiplekken zich flink uit en in de nazomer kwamen de planten in bloei. Ook in 1977 kwam *S. halepense* tot bloei. Of zaadrijping mogelijk is, kon niet blijken, daar de bloeiende planten gemaaid werden.

In Elst (39.25) en bij Barneveld (32.36) werd de soort op een dergelijke plaats aangetroffen (M. T. J.).

Literatuur

- ARNOLDS, E. J. M. & R. VAN DER MEIJDEN, 1976. Standaardlijst van de Nederlandse Flora 1975. Rijksherbarium, Leiden.
- FERNALD, M. L., 1950. Gray's Manual of Botany. New York.
- KAM, M. DE, 1967. *Polygonum cilinode* Michx., een nieuwe aanwinst voor de Nederlandse flora? *Natura* 64(4), p. 85.

- LEYS, H. N. & J. F. BANNINK, 1965. *Amsinckia menziesii* (Lehm.) Nels. & Macbr. in een graanveld bij Venray. *Gorteria* 2 (8), p. 105-108.
- OOSTSTROOM, S. J. VAN, 1970. Aanwinsten voor de Nederlandse adventief-flora, 10. *Gorteria* 5 (1), p. 1-9.
- & TH. J. REICHGELT, 1966. Solanaceae, *Flora Neerlandica* 4 (2), p. 141-177. Amsterdam.

Summary

Records from the central part of the Netherlands of adventitious species on their way to or already arrived at the status of naturalization: *Amsinckia menziesii* (Lehm.) Nels. & Macbr., *Egeria densa* Planch., *Eragrostis capillaris* (L.) Nees, *Polygonum cilinode* Michx., *Solanum nitidibaccatum* Bitter, and *Sorghum halepense* (L.) Pers.